

ESBÓS

CATALINA SERRA

BALEARITZACIÓ, EL CONCEPTE

VA SER LA PREMSA FRANCESA, possiblement amb una mica de mala idea, la primera a fer servir la paraula *balearització*. El concepte, però, va quallar entre els estudiosos del turisme per definir la mala praxi en l'explotació intensiva del paisatge litoral per a usos turístics, de manera que l'excés de construcció a primera línia fa malbé el *paradís* que precisament es vol vendre als visitants. A la Universitat de les Illes Balears, on hi ha una magnífica escola de geògrafs que ha investigat a fons el fenomen, fa molt anys que el terme va fer fortuna. No era, però, un concepte que sembles preocupar gaire als arquitectes. Fins ara. L'urbanista mallorquí Biel Horrach explica que ha costat que a la universitat es dignessin a estudiar seriosament l'arquitectura turística. "És absurd, perquè el turisme ha estat l'activitat arquitectònica que més paisatges ha transformat en els darrers 60 anys, i hauria de ser un tema central de les escoles", avisa. Aquesta setmana, a la UPC, Horrach ha presentat la seva tesi doctoral: *Aprentent de la balearització. Mallorca, un laboratori internacional del turisme de masses i de conformació dels destins madurs litorals*.

Vaig coincidir amb Horrach, que ara és director d'Urbanisme de l'Ajuntament de Palma, dijous passat en una taula rodona sobre turisme al Col·legi d'Arquitectes de Barcelona i ho vam aprofitar per parlar una mica del seu treball. La investigació -que confio que alguna editorial publicarà aviat- és fonamental i permet entendre no sols el que està passant ara sinó, sobretot, com hem arribat fins aquí. Serveix, naturalment, per a les Illes, però va molt més enllà perquè, com explica el seu subtítol, Mallorca ha estat un gran laboratori del turisme que s'ha d'observar en detall per evitar les errades i aprendre també dels encerts.

DE LA CIUTAT JARDÍ AL 'BALCONING'

Horrach manté que, al contrari del que s'ha anat dient, inicialment sí que hi va haver uns plans urbanístics pensats per gaudir dels moments de lleure que, en molts casos, tenien inicialment com a referent les ciutats jardí i les ciutats de vacances per a treballadors, que fins a meitat de segle no van aconseguir el dret a les vacances pagades. El turisme de masses és fruit d'aquests avenços socials -així com de l'expansió de l'aviació comercial- i, per molt que el critiquem, ningú vol renunciar al seu dret a fer-ne. El fet és, però, que aquelles ciutats jardí ideades a principis del segle XX van acabar, cap als anys seixanta i setanta, con-

ARXIU MUNICIPAL DE CALVIÀ

vertint-se en aglomeracions urbanes en què el concepte *jardí* era una entelèquia. És, per exemple, el cas de Palma Nova, al municipi de Calvià, que als anys 30, durant la República, va ser dissenyada per l'arquitecte català Josep Goday per encàrrec d'uns indians mallorquins, la família Roses, com una ciutat jardí. Avui, tant Palma Nova com la seva veïna Magaluf, coneguda pels excessos etílics dels seus visitants, que solen acabar en *balconing*, són considerades *destins madurs*, un nou concepte que, de manera eufemística, fa referència a les zones que estan estancades o en declivi, generalment dedicades a un sol tipus de mercat tu-

ISAAC BUJ

ZONES MADURES

El nou concepte de moda en turisme és el de destinacions madures, és a dir, zones que ja han passat per totes les fases del cicle turístic i es troben ja al final, en declivi, com Magaluf, a la imatge de sobre. Al costat, una imatge d'arxiu de la zona de Palma Nova i Magaluf dels anys 60, quan encara estava pensada com una ciutat jardí turística.

rístic que generalment sol ser el d'oci nocturn, si pot ser, desenfrenat.

"El problema és que la planificació s'ha fet a trossos, de manera intermitent i discontinua i, al final, va pesar més l'especulació i fer diners ràpids que la construcció de llocs d'esbarjo", diu Horrach. Hi havia un temps, explica, que era més rendible fer hotels que habitatges perquè els primers tenien més edificabilitat i podien ser més alts. Així, cada nova llei permetia reduir més les parcel·les, construir més alt i ocupar més sòl. Tot i els múltiples intents de regulació, sempre hi havia alguna escletxa, l'excepció, que acabava imposant-se com la norma i que agreujava més i més el problema. Sense anar més lluny, la darrera llei de turisme balear permet construir 3.700 noves places hotel·leres a Platja de Palma aprofitant una d'aquestes "excepcions" a una norma que pretenia reduir la densitat i millorar la qualitat dels establiments. És un primer apunt d'un tema que dona per molt i que val la pena estudiar amb atenció. A Mallorca, a Barcelona, a Salou, i que s'ho vagin mirant a Cuba. ■

ISAAC BUJ

Vista general de Platja de Palma, una destinació madura que inicialment, a principis de segle, va ser una ciutat jardí i que ara està en fase de remodelació per millorar la qualitat dels establiments.